

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

“MILLIY IQTISODIYOTIMIZDA INVESTITSİYALAR VA MOLIYAVIY
RIVOJLANISHNI OLIY MUHANDISLIK MAKTEBLARI BILAN
INTEGRATSIYALASHTIRISH SAMARADORLIGI”

TEZISLAR TO‘PLAMI

2024-yil 1-avgust–27-sentabr

MAXSUS SON

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 66 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-iyulda ruxsat etildi.*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Nosir Mahmudov, i.f.n. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Nasir Mahmudov, I.f.n. Professor of Tashkent State University of Economics

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Zamonaviy agrotexnologiyalar hosildorlik garovi	15
K.A.Sharipov, V.A.Karimov	
Oliy ta'lim tizimida iqtidorli talabalar bilan ishlashni tashkil etish. toshkent davlat iqtisodiyot universiteti va xorijiy davlatlar tajribasi.....	19
S. M. Mirzaliyev	
Tijorat banklari aktiv operatsiyalarining daromadlilikini oshirish masalalari.....	24
Adilov Mirkomil Miralimovich	
Yoshlar turizmi bilan bog'liq tushunchalarni o'rganishning nazariy jihatlar.....	27
Allayor Norboev Ismoilovich	
The importance of risk management to ensuring the stability of commercial banks	30
Abdusalomov Jahangir Oktam ugli	
Davlat oliy ta'lim muassasalarida ta'lim xizmatlari xarajatlari hisobining asoslari	33
Abduraxmanov Otabek Patidinovich	
Inson kapitalini boshqarishda inteluktual salohiyatni iqtisodiy bilimlar bilan mustahkamlash dolzarbligi	36
Kurbanbayeva Sevara Marat qizi	
Reducing corruption through tax mechanisms	39
Musayeva K.Y	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida o'zbekistonda kichik biznesning rivojlanish jarayonlari tahlili	42
Akbarov Abdulhamid Akmal o'g'li	
Davlat budjeti xarajatlarining samaradorlik indikatorlaridan samarali foydalanish orqali makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash masalalari	45
S.M.Xolxo'jayev	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyati tahlili	47
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth.....	51
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
Reducing corruption through tax mechanisms	54
Musayeva K.Y	
Пути повышения конкурентоспособности предприятия	56
Азларова Муштарийбегим Абдор кизи	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ko'rsatkichlarning ijtimoiy omillari va ijtimoiy xarajatlarni moliyalashtirish yo'nalishlari	59
S.M. Xolxo'jayev	
Ways to effective management of the public debt.....	62
Olimjon Fattoev	
Aksiz solig'ining iqtisodiy mohiyati va stavkalari.....	66
Abdulxayeva Shaxnoza Muxammadiyevna	

AKSIZ SOLIG'INING IQTISODIY MOHIYATI VA STAVKALARI

Abdulxayeva Shaxnoza Muxammadiyevna

TDIU doktranti

DTPI o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola aksiz solig'ining iqtisodiy mohiyati va uning stavkalarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Maqolada aksiz solig'ining davlat budjeti daromadlari shakllanishidagi roli, uning iqtisodiy barqarorlikka ta'siri va turli sohalarda qo'llanishi ko'rib chiqilgan. O'zbekiston misolida aksiz solig'ining iqtisodiy samaradorligini oshirish va optimal stavkalar tizimini aniqlash bo'yicha tadqiqotlar tahlil qilingan. Maqolada aksiz stavkalarining iqtisodiy faoliyat va aholi daromadlariga ta'siri, shuningdek, xalqaro tajriba asosida tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: aksiz, soliq, soliq to'lovchilar, obyekt, aksiz markalari, soliq stavkasi, soliq karzi, davlat budjeti, tovar, mahsulot, import, eksport.

Abstract: This article is devoted to the analysis of the economic nature of the excise tax and its rates. The article examines the role of excise tax in the formation of state budget revenues, its impact on economic stability and its application in various fields. In the case of Uzbekistan, studies on increasing the economic efficiency of the excise tax and determining the optimal rate system have been analyzed. In the article, the impact of excise rates on economic activity and income of the population, as well as recommendations based on international experience are developed.

Key words: excise, tax, taxpayers, object, excise stamps, tax rate, tax debt, state budget, commodity, product, import, export.

Аннотация: Данная статья посвящена анализу экономической природы акцизного налога и его ставок. В статье рассматривается роль акциза в формировании доходов государственного бюджета, его влияние на экономическую стабильность и его применение в различных сферах. На примере Узбекистана проанализированы исследования по повышению экономической эффективности акцизного налога и определению оптимальной системы ставок. В статье развито влияние ставок акцизов на экономическую активность и доходы населения, а также рекомендации, основанные на международном опыте.

Ключевые слова: акциз, налог, налогоплательщики, объект, акцизные марки, налоговая ставка, налоговая задолженность, государственный бюджет, товар, продукция, импорт, экспорт.

Aksiz solig'i davlat daromadlari manbai sifatida davlat budjetining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Hozirgi vaqtda aksiz solig'i barcha mamlakatlarda ularning moliyaviy resurslarini shakllantirishda, shuningdek, bozordagi nosozliklarni bartaraf etishdagi ta'siri tufayli qo'llaniladi. Aksiz solig'i davlat budjetiga tez tushishi sababli xarajatlarni tezda moliyalashtirish imkonini beradi.

Aksiz fiskal barqarorlikka erishish uchun muhim vosita hisoblanadi. Aksizlar moliya va soliq tizimining tartibga soluvchi samarali elementi sifatida budjet daromadlari va davlat boshqaruvi mexanizmining muhim qismidir.

Moliyaviy funksiya aksiz solig'ining asosiy va eng muhim funksiyalaridan biri sifatida mamlakat budjetini shakllantirish uchun yetarli va barqaror daromad oqimini ta'minlashdan iborat. Shuningdek, yig'implarning ko'payishi davlat budjet daromadlarining ortishiga imkoniyat yaratadi. Shuning uchun ham aksiz solig'i davlatni ta'minlashga qaratilgan katta va barqaror daromad manbai hisoblanadi.

Aksiz – lotincha “accidere” so'zidan olingan bo'lib, kesish degan ma'noni anglatadi. Adabiyotlarda ushbu soliq turi, asosan, hashamat tovarlari, shuningdek, inson salomatligi hamda atrof muhit uchun zararli bo'lgan tovarlarga nisbatan qo'llanilishi belgilangan.

Quyidagilari aksiz solig'i solinadigan obyekt hisoblanadi:

Aksiz to'lanadigan tovarlarni realizatsiya qilish, shu jumladan, ayirboshlash uchun berish:

– tovarga bo'lgan mulk huquqini berish;

– garov bilan ta'minlangan majburiyat bajarilmagan taqdirda, garovga qo'yilgan aksiz to'lanadigan tovarlarni garovga qo'yuvchi tomonidan berish;

– aksiz to'lanadigan tovarlarni bepul berish;

– aksiz to'lanadigan tovarlarni (xizmatlarni) mehnatga haq to'lash hisobidan berish;

– aksiz to'lanadigan tovarlarni qaytarish sharti bilan qayta ishlash uchun topshirish, qaytarish sharti bilan berilgan xomashyo va materiallarni qayta ishlash mahsuli bo'lgan, shuningdek, aksiz to'lanadigan shunday xomashyo va materiallarning mahsuli bo'lgan, aksiz to'lanadigan tovarlarni qaytarish sharti bilan berilgan xomashyo va materiallarning mulkdoriga ishlab chiqaruvchi tomonidan topshirish.

Aksiz soliqni hisoblab chiqarish soliq solinadigan bazadan va soliqning belgilangan stavkalaridan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi. Import qilingan, aksiz to'lanadigan, o'ziga nisbatan aralash advalor va qat'iy belgilangan soliq stavkalari belgilangan tovarlar bo'yicha soliq soliq bazasi va advalor stavkadan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi. Aksiz to'lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) nisbatan soliq stavkalari mutlaq (qat'iy) summada belgilangan bo'lsa, soliq bazasi aksiz to'lanadigan tovarlarning (xizmatlarning) naturada ifodalangan hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Ishlab chiqarilayotgan aksiz to'lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) soliq stavkalari foizlarda (advalor) belgilangan bo'lsa, soliq bazasi bo'lib realizatsiya qilingan aksiz to'lanadigan tovarlarning (xizmatlarning) qiymati, biroq ularning haqiqiy tannarxidan past bo'lmagan qiymati hisoblanadi.

Jismoniy shaxslar mehnatiga haq to'lash, hisoblab chiqarilgan dividendlar hisobiga bepul yoki boshqa tovarlarga (xizmatlarga) ayirboshlash uchun beriladigan aksiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq bazasi amaldagi soliq kodeksining 285 maddasida belgilangan tartibda aniqlanadi. Qaytarib berish sharti bilan qayta ishlangan xomashyo va materiallardan ishlab chiqarilgan aksiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq bazasi aksiz to'lanadigan tovarlarni ishlab chiqarishga doir ishlarning qiymatini hamda qaytarish sharti bilan qayta ishlangan xomashyo va materiallarning qiymatini o'z ichiga oladi.

Aksiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan qat'iy belgilangan va advalor soliq stavkalaridan iborat bo'lgan aralash soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi, agar ushbu moddaning ikkinchi va uchinchi qismlarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, aksiz to'lanadigan tovarlarning naturada ifodalangan hajmidan hamda realizatsiya qilingan aksiz to'lanadigan tovarlarning qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Chetdan olib kirilayotgan aksiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan foizlardagi (advalor) soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadigan bojxona qiymati asosida aniqlanadi.

Olib kirilayotgan aksiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan qat'iy belgilangan va advalor soliq stavkalaridan iborat bo'lgan aralash soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi bojxona qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadigan, aksiz to'lanadigan tovarlarning naturada ifodalangan hajmidan va (yoki) aksiz to'lanadigan tovarlarning bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadigan bojxona qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

1-jadval. 2019–2024-yillar alkogol mahsulotlari uchun soliq stavkalari ¹.

№	yillar	Alkogol mahsulotlari nomi				
		etil spirti	aroq, konyak va boshqa alkogol mahsulotlari	tabiiy ravishda achitilgan tabiiy vinolar	boshqa vinolar, shu jumladan, vermut	pivo
1	2019-yil	10 800 so'm	98 000 so'm	7 700 so'm	14 500 so'm	10 600 so'm
2	2020-yil	10 800 so'm	98 000 so'm	7 700 so'm	14 500 so'm	10 600 so'm
3	2021-yil 1-yanvardan	10 800 so'm	98 000 so'm	7 700 so'm	14 500 so'm	10 600 so'm
4	2021-yil 1-fevraldan	12 500 so'm	116 400 so'm	8 300 so'm	16 800 so'm	11 700 so'm
5	2021-yil 1-oktyabrdan	13 500 so'm	125 100 so'm	8 700 so'm	18000 so'm	12 600 so'm
6	2022-yil 1-yanvardan	13 500 so'm	125 100 so'm	1 so'm	18 000 so'm	12 600 so'm
7	2022-yil 1-iyundan	14 900 so'm	138 000 so'm	1 so'm	19 800 so'm	12 600 so'm
8	2023-yil 1-yanvardan	7450 so'm	34500 so'm	1 so'm	1980 so'm	1380 so'm
9	2023-yil 1-fevraldan	7450 so'm	38000 so'm	1 so'm	2200 so'm	1 550 so'm
10	2024-yil 1-yanvardan	14 900 so'm	38 000 so'm	1 so'm	2 200 so'm	1 550 so'm
11	2024-yil 1-iyuldan	14 900 so'm	40 000 so'm	1 so'm	2 310 so'm	1 628 so'm

1 Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат солиқ қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, 2019–2024-yillar davomida alkogol mahsulotlari uchun aksiz solig'i stavkalari o'zgarib kelmoqda. Masalan, 2021-yilda aksiz solig'i stavkalari 3 marta, ya'ni

2021-yil 1-yanvardan, 2021-yil 1-fevraldan va 2021-yil 1-oktyabrda o'zgargan. Alkogolli mahsulotlaridan etil spirti 2019-yildan 2021-yil 1-yanvargacha 10800 so'm bo'lsa, 2023-yilga kelib 7450 so'mga, 2024-yil 1-yanvardan 14900 so'm qilib belgalangan. Shuningdek, boshqa alkogol mahsulotlari

2019–2024-yillar davomida soliq stavkalari o'zgarib kelmoqda. Alkogolli mahsulotlarga aksiz solig'i 2024-yil 1-iyuldan 5 foizga oshirildi. Import qilingan aroq, konyak va boshqa spirtli ichimliklarga aksiz solig'i JST talablari doirasida stavkalar o'rtasidagi farqni kamaytirish uchun 5 foizga kamaytirildi.

2-jadval. 2019-2024 yillarda neft mahsulotlari uchun soliq stavkalari².

T/R	Tovarlar (xizmatlar) nomi	Yillar					
		2019	2020	2021 01.01.21 01.02.21 dan	2022 01.01.22 01.07.23 dan	2023 01.01.23 dan 01.02.23 dan	2024 01.01.24 01.02.24 dan
1	Ai-80	200000 so'm/ tonna	200000 so'm/ tonna	200 000 so'm/ tonna, 240000 so'm/tonna	240000 so'm/ tonna, 275000 so'm/tonna	275 000 so'm/ tonna, 303000 so'm/tonna	303000 so'm /tonna, 340000 so'm/ tonna
2	Ai-90 va undan yuqori	250000 so'm/ tonna	250000 so'm/ tonna	250000 so'm/ tonna, 275000 so'm/tonna	275000 so'm/ tonna	275000 so'm/ tonna, 303000 so'm/tonna	303000 so'm/ tonna
3	aviakerosin (sintetikdan tashqari)	180 000 so'm/ tonna	180000 so'm/ tonna	180000 so'm/ tonna, 200000 so'm/tonna	200000 so'm/ tonna, 220000 so'm/tonna	220000 so'm/ tonna, 242000 so'm/tonna	242000 so'm/tonna, 271000 so'm/ tonna
4	dizel yoqilg'isi (sintetikdan tashqari)	200 000 so'm/ tonna	200000 so'm/ tonna	200000 so'm/ tonna, 240000 so'm/tonna.	240000 so'm/ tonna, 264000 so'm/tonna.	264000 so'm/ tonna, 291000 so'm/tonna	291000 so'm/tonna, 326000 so'm/ tonna
5	EKO dizel yo- qilg'isi (sintetik- dan tashqari)	180 000 so'm/ tonna	180000 so'm/ tonna	189000 so'm/ tonna, 216000 so'm/tonna	116000 so'm/ tonna, 237600 so'm/tonna.	237600 so'm/ tonna 262000 so'm/tonna	262000 so'm/tonna, 293000 so'm/ tonna
6	Polietilen granulalar	30%	30%	20%	10%	10%	10%
7	Tabiiy gaz, shu jumladan, eks- port mustasno	20%	20%	20%	20%	20%	20%
8	Yakuniy iste'molchiga sotiladigan: benzin	1 litr 285 so'm 378480 so'm 1 tonna	1 litr 285so'm/ tonna 378 480 so'm	285 so'm 1 litr, 378480 1t, 350 so'm 1 litr, 465530 1 t	350 so'm 1 litr, 465530 1, 385 so'm 1 litr, 512000 1 t	385 so'm1 litr,512000 1 t, 4251 litr, 565000 1 tonna	425 so'm 1 litr, 565000 1 tonna, 476 so'm 1 litr, 633000 1 tonna
9	siqilgan gaz	435 so'm 1 kub. metr	435 so'm 1 kub. metr	435 so'm 1 kub. metr, 500 so'm 1 kub metr	500 so'm 1 kub. metr, 550 so'm 1 kub metr	550 so'm 1 kub. metr, 605 so'm 1 kub metr	605 so'm 1 kub. metr, 678 so'm 1 kub metr

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, 2019–2024-yillar davomida neft mahsulotlari uchun aksiz solig'i stavkalari o'zgarib kelmoqda. Masalan, 2021–2024-yillar davomida yilda aksiz solig'i stavkalari 2 marta o'zgargan bo'lib, shundan Ai-80 benzini 2021-yil 1-yanvardan 1 tonna uchun 200000 so'm bo'lsa, 2021-yil 1-fevraldan 1 tonna uchun 240000 so'mga, 2022 yil 1 iyuldan 1 tonna uchun 275000 so'mga, 2023 yil 1-fevraldan 1 tonna uchun 303000 so'mga ko'tarilgan. Polietilen granulalar 2019–2020-yillar 30% bo'lib, 2022-yilda 20%ga, 2022-yildan boshlab 10% qilib pasaytirilgan. Tabiiy gaz uchun 2019–2024-yillar davomida nef aksiz solig'i stavkalari 20% bo'lib o'zgarishsiz qolmoqda.

Aksiz solig'i – 15 834,4 mlrd so'm, 2022-yilga nisbatan 2 379,3 mlrd so'm yoki 17,7%ga oshdi.

2 Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат солиқ қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тuzилган.

Quyidagi omillar aksiz solig'i bo'yicha budjet tushumlariga ta'sir etgan:

- 2023-yil 1-fevraldan aksiz osti mahsulotlar uchun belgilangan qat'iy summadagi stavkalarining o'rtacha 10 foizga oshirilishi – 1 580 mlrd so'm;
- AI-80 rusumli avtobenzin mahsuloti ishlab chiqaruvchi uchun aksiz solig'ining “nol” stavkasi belgilanishi – 1 300,0 mlrd so'm.

Sog'lom turmush tarzi va atrof-muhitni muhofaza qilishni targ'ib qilish doirasida 2024-yil 1-yanvardan boshlab alkogolli ichimliklarga aksiz solig'i stavkasini ikki baravar – bir litri uchun 7400 so'mdan 14900 so'mgacha oshirildi.

Xulosa qilib aytganda, tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, aksiz solig'i davlat budjeti daromadlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning to'g'ri belgilangan stavkalari iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda katta rol o'ynaydi. O'zbekiston va jahon mamlakatlari misolida ko'rilgan ma'lumotlar asosida aksiz solig'ining iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun strategik yondashuv va stavkalarni optimallashtirish zarurati ko'rsatib o'tildi. Shu bilan birga, aksiz solig'ining aholi daromadlariga va iste'mol tuzilmasiga ta'sirini hisobga olgan holda, bu soliqning ijtimoiy jihatlarini ham e'tibordan chetda qoldirmaslik kerakligi ta'kidlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Пансков В.Г. Налоги и налогообложение: Учебник и практикум для прикладного бакалавриата. Люберцы: Юрайт, 2016. 418 с.
2. А. Ваҳобов, А. Жўраев. Солиқлар ва солиққа тортиш Дарслик /Ҳаммуал.: – Т.: “Шарқ” нашриёти – 2009 у. –400 бет.
3. А.Ҳ. Тошқулов, С.К. Худойқулов. Солиқ назарияси. Дарслик. Тошкент 2021 йил-290 бет.
4. Интернет материаллари:
5. Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, Солиқ ва бюджет сиёсатининг 2024 йилга мўлжалланган асосий йўналишлари қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида 28.12.2023 йилдаги ЎРҚ-891-сон. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси (янги таҳрири). lex.uz
6. Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, 30.12.2022 йилдаги ЎРҚ-812-сон. lex.uz
7. Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, 28.12.2023 йилдаги ЎРҚ-891-сон. lex.uz
8. <https://buxgalter.uz>
9. <http://www.agriculture.uz>
10. <https://www.norma.uz/>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024-maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

